

YALAN TANIKLIK

KAYNAKÇA:

Aktaş, Batuhan, Yalan Tanıklık Suçu, (YÜHFD, 2020, C. XVII, Özel Sayı). **Badem** Semiyet, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık, (TAAD, Ocak 2021, Y.12, Sy. 45). **Centel** Nur- **Zafer** Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Bs. 19, (Beta Yayınevi), İstanbul, 2020. **Erem** Faruk, Yalan Şahadet, Hakikate Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık, (in Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1954, 11(3)). **Göktürk** Neslihan, Yalan Tanıklık Suçu (TCK 272), (in Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, C. XX, Sy.1). **İçer** Zafer, Yalan Tanıklık Suçu, (MÜHF-HAD, C.18, S.1). **İnce Tunçer**, Asuman, Yalan Tanıklık Suçu, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2020. **Nas**, Ali Murat, Yalan Tanıklık Suçu Psikolojik ve Hukuki Sınırlar, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2016. **Özbek** Veli Özer - **Doğan** Koray - **Bacaksız** Pinar, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2020. **Serttaş**, Alp Tolgahan, Türk Ceza Hukukunda İftira Suçu (TCK m.267), (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2018. **Tamer Aslan** Şükran, Yalan Tanıklık Suçu, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2021. **Tezcan** Durmuş - **Erdem** Mustafa Ruhan - **Önok** Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Bs. 18, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2020. **Ünver** Yener, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, Bs. 6, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2021. **Yaşar** Osman - **Gökcan** Hasan Tahsin - **Artuç** Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, C.VI, Bs. 2, (Adalet Yayınevi), Ankara, 2014. **Yenisey** Feridun - **Nuhoğlu** Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Bs. 8, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2020. **Yurtcan** Erdener, Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu, Bs. 3, (Seçkin Yayıncılık), Ankara, 2019.

I. GENEL OLARAK

A. GENEL AÇIKLAMALAR

Yalan Tanıklık Suçu, Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler İkinci Kitap 'Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler' başlıklı Dördüncü Kısımın 'Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar' başlıklı İkinci Bölümünde, Adliyeye Karşı Suçlar arasında yer alan 272-274. maddelerde düzenlenmiştir. 272. maddede yalan tanıklık suçu, 273. maddede yalan tanıklık suçuna ilişkin olarak şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler ile 274. maddede etkin pişmanlık nedenleri yer almaktadır.

Buna göre;

Yalan Tanıklık

Madde 272- (1) Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye, dört aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması kapsamında yalan tanıklık yapan kişi hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi ile ilgili olarak gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla; yalan tanıklık yapan kişi, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.

(6) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; (...) hükümlenir. 1

¹ Anayasa Mahkemesi'nin 14/1/2015 tarihli ve E:2014/116, K:2015/4 sayılı Kararı ile bu bentte yer alan "...süreli hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına..." ibaresi iptal edilmiş olup, söz konusu Karar Resmi Gazete'de yayımlandığı 29/4/2015 tarihinden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmiştir.

(7) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, altıncı fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır.

(8) Aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler

Madde 273- (1) Kişinin;

a) Kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayla uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması,

b) Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması,

Halinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.

(2) Birinci fıkra hükmü, özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık hallerinde uygulanmaz.

Etkin pişmanlık

Madde 274- (1) Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.

(2) Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisinden yarısına kadar indirilebilir.

(3) Aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın yarısından üçte birine kadar indirilebilir.

TCK'da yemin verdirilsin ya da verdirilmesin, tanık dinlemeye yetkili kurul ya da kişi önünde gerçekleştirilen bir soruşturma kapsamında veya mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanu-

nen yetkili kişi veya kurul önünde gerçekleştirilen yalan tanıklık suç olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle tanık dinlemeye yetkili olmayan kimseler huzurunda verilen ifadelerde yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır. Bu kapsamda jandarma veya kolluk tarafından gerçekleştirilen, PVSK 15.madde uyarınca soruşturma esnasında bilgilerine başvurulması gereken kişileri çağırıp dinlemesi yoluyla bilgi toplama faaliyetleri esnasında bilgi veren kimseler hakkında yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır². CMK 54. madde gereği soruşturma aşamasında tanık dinlemeye Cumhuriyet Savcısı ve Sulh Ceza Hakimi yetkilidir.

Hukuk yargılamalarında gerçekleştirilen yalan tanıklık da TCK 272. madde kapsamında suç oluşturmaktadır. 6100 sayılı HMK 264. madde; *“Hakimin, tanığın tanıklığı esnasında yalan söylediği veya menfaat temin ederek tanıklık ettiği hakkında yeterli delil veya emare elde ederse bir tutanak düzeler ve bu tutanağı derhal Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.*

Hakim, tanığın ve suç ortakları varsa onların tutuklanmasına da karar verebilir ve kovuşturma yapılmak üzere Cumhuriyet başsavcılığına sevk eder” şeklindeki düzenleme ile yalan tanıklık halinde durumun derhal Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesi öngörülmüştür.

² **Tezcan-Erdem-Önok**, 1387; **Ünver**, 214; **Aktaş**, 22. *“Tanık dinlemeye yetkisi bulunmayan kolluk tarafından düzenlenen ‘bilgi alma tutanağı’ndaki beyan nedeniyle yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı gözetilmeden, sanığın beraat yerine yazılı gerekçeyle mahkumiyetine karar verilmesi, kanuna aykırıdır’* 9.C.D. 28.2.2013, E 2012/6531 K. 2013/2087. *‘Sanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu kabul edilen jandarmanın tanık dinleme yetkisinin bulunmaması sebebiyle sanığın üzerine atılı yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden beraati yerine suçun olduğu kabul edilip hak kısıtlaması veya yoksunluğunu gerektirecek bir karar verilmesinden önce gerçeği söyleyip etkin pişmanlık gösterdiği gerekçesiyle ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi, kanuna aykırıdır’* Yrg. 9.C.D. 2013/4103 E. 2013/8656 K. 4.6.2013. *‘Emniyet görevlilerinin yemin ettirerek tanık dinleme yetkilerinin bulunmaması karşısında, yalan tanıklık suçunun yasal öğelerinin oluşmayacağı gözetilerek; sanığın hangi beyanının gerçeğe aykırı olduğu gösterilmeden, gerçeğe aykırı beyanın dolandırıcılık ve sahtecilik suçundan açılan davadaki hükme dayanak yapıp yapılmadığı araştırılmadan hüküm kurulması, kanuna aykırıdır’*Yrg. 4.C.D. 2011/8448 E. 2012/18513 K. 26.9.2012 www.legalbank.net

B. ETCK İLE TCK KARŞILAŞTIRMASI

765 sayılı TCK'da 'Adliye Aleyhine Cürümler' başlıklı babın, 'Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin' başlıklı dördüncü faslında yer alan 286. maddede³ gerçeğe aykırı şahitlik ve yemin suçu düzenlenmiştir. 288. maddede cezayı kaldıran veya azaltan nedenler, 289. maddede ise yalan tanıklıktan rücu durumunda cezadan muafiyet veya cezada indirim halleri öngörülmüştür.

5237 sayılı TCK'dan farklı olarak 286. maddede suçun temel hali olarak yemin verdirerek tanık dinlenmesine yetkili mercii önünde gerçekleştirilen yalan şahitlik suçu düzenlenmiştir. Düzenlemede yeminsiz gerçeğe aykırı tanıklık yapılması hali ise cezada indirim nedeni olarak sayılmakta, yemin ettirme yetkisi olmayan kişi veya kurul önünde yalan tanıklık yapmak ise suç teşkil etmemekteydi⁴. Yine 5237 sayılı TCK'dan farklı olarak gerçeği inkâr veya kendisine sorulan sorularda bilgisini az ya da çok gizlemek, suç tipinde açıkça yer almaktaydı. Maddede yalan söylemek, gerçeği inkar etmek, sorulan hususlarda bilgisini az ya da çok saklamak suçun seçimlik hareketleri olarak belirtilmiştir.

ETCK'da yer alan ancak 5237 sayılı TCK'da yer verilmeyen bir suç tipi de yalan tanık tedarikiydi. ETCK 291. maddede, bir kimsenin yalan

³ Madde 286 - *Yemin ettirerek şahit veya ehlihibre istimama salahiyettar olan bir memur veya heyet huzurunda şahadet ederken yalan söyleyen veya hakikatı İnkâr yahut isticvap olunduğu hususat hakkında malumatı az veya çok ketmeyleyen kimse üç aydan üç seneye kadar hapis ile mücazat olunur.*

Eğer fiil üç seneden fazla hürriyeti tahdit eden cezayı müstelzim bir cürmün tahkik ve muhakemesi esnasında vaki olmuş ise cezası üç seneden on seneye kadar ağır hapistir.

(Değişik fıkra: 21/11/1990 - 3679/20 md.) Eğer yalan şahadet, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faille verilecek ceza onbeş seneden aşağı olamaz ve ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkumiyet halinde ise faille müebbet ağır hapis cezası verilir.

Eğer yeminsiz şahadet edilmişse ceza müddeti yarısına kadar indirilir.

- Bir kimse hukuk davalarında müddei yahut müddealeyh sıfatını haiz olduğu halde yalan yere yemin ederse altı aydan üç seneye kadar hapis olunur ve otuz liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır ve muvakkaten hidematı ammeden memnuiyet cezasıyla cezalandırılır. Eğer fail bu dava hakkında bir karar verilmezden evvel yeminden dönerse hapis cezası bir aydan altı aya kadardır.

⁴ **İnce Tunçer**, 50.

yere yemin ederek şahitlik yapan kimseyi para veya sair menfaat, vaat, teşvik veya hile ve desise veya nüfuz kullanmak suretiyle yalan şahitlik işletmiş olması halinde cezalandırılacağı öngörülmüştü.

C. KORUNAN HUKUKİ YARAR

Yalan tanıklık ile tanıklık yapan kimse doğruyu söyleme yükümlülüğüne aykırı davranmak suretiyle, adaleti yanıltmakta ve böylelikle adaletin tesisini engellemektedir. Dolayısıyla suç, kişilere karşı değil adliye karşı suçlar başlığı altında düzenlenmiştir. Suçla korunan hukuki yarar konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre suçla devletin adli çıkarlarının yanı sıra adaletin yanıltılması dolayısıyla ortaya çıkabilecek saldırılardan devletin yargılama fonksiyonu korunmaktadır⁵. Bununla birlikte, suç ile adaletin tecellisindeki toplumsal menfaat ve adalet mekanizmasına duyulan güven de korunmaktadır⁶. Yalan tanıklık neticesinde adli mercilerin yanlış yola sevk edilmesi suretiyle maddi gerçeğin ortaya çıkmasının engellenmesi tehlikesi nedeniyle yalan tanıklık suçu adliye karşı suçlar kısmında düzenlenmiştir⁷. Benzer bir görüşe göre ise suçla korunan hukuki yarar karma niteliklidir ve suçla gerek adliye gerekse kişilerin adil yargılanma hakları korunmaktadır⁸. Zira yalan tanıklıktan etkilenen kimseler, üzerinde doğacak olan olumsuz neticelerden bizzat etkilenenlerdir. Suçun nitelikli hallerinde ve etkin pişmanlık hükmünde de aleyhine tanıklık yapılan kimsenin hukuki durumunun ağırlaşması halinde failin cezasının daha ağır olacağı ifade edilmektedir⁹.

Bir diğer görüşe göre ise özellikle maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacını taşıyan ceza yargılamasında tanık ifadeleri daha da önemli hale gelmektedir. Tanık ifadesinin gerçeğe aykırı olması, maddi gerçeğin ortaya çıkmasını ve muhakemenin amacına ulaşmasını engellemektedir¹⁰. Öyle ki yalan tanıklık sebebiyle fail ya da suçtan zarar görenler çeşitli

⁵ Tamer Aslan, 43; Tezcan-Erdem-Önok, 1388; İnce Tunçer, 74.

⁶ Göktürk, 352.

⁷ İçer, 180-190.

⁸ İçer, 190; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8182; Aktaş, 7; Göktürk, 353.

⁹ Göktürk, 353.

¹⁰ Aktaş, 4; İnce Tunçer, 75.

mağduriyetler yaşayabilmektedir. Bu öneme binaen Türk Ceza Kanunu, yalan tanıklığı suç haline getirmiş ve sadece mahkemeler değil, tanık dinlemeye yetkili kimseler önünde gerçekleştirilen tanıklık faaliyetlerinde de yalan tanıklığı suç kapsamında değerlendirmiştir. Bu bağlamda tanığın doğruyu söyleme yükümlülüğüne aykırı davranmak suretiyle adliyei yanlış yöne sevk ederek adaletin gereği gibi yerini bulmasının engellenmesi cezalandırılmaktadır¹¹. Maddeyle dürüst yargılama yaparak yargı kararlarının maddi gerçeğe uygunluğunu sağlamak amaçlanmaktadır¹².

Kanımızca yalan tanıklık suçu ile birden fazla hukuki değer korunmaktadır. Tanık beyanı yargılamada beyan delili olarak önemli bir delil aracını teşkil etmektedir. Öyle ki tanıklık kamusal bir görevdir ve tanık davet üzerine mazeretsiz olarak gelmez ise zorla getirilmektedir. Tanığın ayrıca beyanda bulunma, hazır bulunma ve yemin etme zorunluluğu bulunmaktadır. Tanık muhakeme konusuyla ilgili olarak doğruyu söyleme yükümlülüğü altındadır. Dolayısıyla tanığın yalan tanıklığı bir yandan adliyei yanlış yönlendirirken bir yandan da yargılamaya taraf kimseler hakkında hukuka uygun olmayan neticelerin doğmasına sebebiyet verebilecektir. Bu nedenle suçla adil yargılanma hakları da korunmaktadır¹³.

II. SUÇUN UNSURLARI

A. MADDİ UNSUR

1. Fail

Suçun faili herhangi bir gerçek kişi olabilir ancak bu kimsenin tanıklık statüsünü haiz olması gerekir. Bu bakımdan suç özgü suç niteliğindedir. Suçun faili, yemin verdirilsin ya da verdirilmesin, gerçeğe aykırı

¹¹ **Özbek-Doğan-Bacaksız**, 1165. '...Yalan tanıklık suçuyla korunan hukuki yarar yargılamanın işleyişinde tarafların zarar görmemesi, yargılamada kullanılan ve hükme dayanak yapılan delillerin doğruluğu, içtenliği ve bütünlüğü gözetilerek adil yargılanma hakkının tesisidir.' Yrg. C.G.K. 2015/9-177 E. 2018/205 K. 8.5.2018. www.kazanci.com.tr

¹² **İnce Tunçer**, 75.

¹³ Aynı yönde bkz: **İnce Tunçer**, 77. **Göktürk**, 354. Yazar, maddi gerçeğin ortaya çıkması ile toplumsal menfaat arasında her iki menfaatin de birbirine bağlı olduğu ve birbirini tamamladığı, birini diğerine tercih edilemeyeceği görüşündedir; **Nas**, 163; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, 8182.

olarak tanıklık yapan kimsedir. Yeminin suçun oluşumunda etkisi yoksa da yemin edilerek yapılan yalan tanıklık halinde maddenin ikinci fıkrasında yer alan nitelikli hal oluşacaktır. Suçun faili olabilmek için tanıklık sıfatı arandığından gerçeğe aykırı tanıklık bizzat ve sadece tanık tarafından işlenebilir. Tanık sıfatı olmayan kişiler suçun faili olamayacaklardır. İştirak edenler ise ancak yardım eden veya azmettiren olarak sorumlu tutulacaklardır¹⁴.

Ceza yargılamasında, sanığın diğer suç ortakları hakkında yaptığı tanıklığı ile suç mağdurunun beyanları sebebiyle yalan tanıklık suçunun faili olup olamayacakları tartışmalıdır. Öncelikle ifade etmek gerekir ki sanığın hakkında yürütülen bir ceza yargılamasında doğru söyleme yükümlülüğü bulunmamaktadır ve bu nedenle susma hakkını kullanabileceği gibi yalan da söyleyebilir. Bu bakımdan şüpheli veya sanık, tanık olarak değerlendirilemeyeceğinden kendisine isnat edilen suçla ilgili olarak yalan tanıklık suçunun faili olamaz. Yine sanıkla aynı davada yargılanan diğer sanıklar hakkında da gerçeğe aykırı ifadelerde bulunması halinde suç oluşmaz.

CMK 50. maddede düzenlenen yemin verilmeyen tanıklar hükmünün 2. fıkrasında, soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanların yeminsiz dinlenmesi suretiyle sanığın suç ortağının tanıklığı mümkün kılınmıştır. Sanığın diğer suç ortaklarına ilişkin yapacağı tanıklıkta da kendisini suçlayıcı beyanlarda bulunma ihtimali söz konusu olabilecektir. Bu nedenle kanımızca CMK m. 50/2 uyarınca tanıklığına başvurulacak kimselerin tanıklığında da kendilerine isnad edilen fiillere ilişkin olarak yalan tanıklık suçu işlenemez¹⁵. Suç ortağının tanık olarak dinlenmesi halinde, sanıklar gerek aynı gerekse ayrı davaların faili olsun, kendilerini suçlayıcı beyanda bulunmama ve susma hakları kapsamında yalan tanıklık suçunun faili olmayacaklardır ancak suç ortağının kendi davasının

¹⁴ İçer, 202; İnce Tunçer, 80 vd; Aktaş, 11; Göktürk, 372; Nas, 165; Ünver, 209, 210.

¹⁵ Aynı yönde bkz: Tezcan-Erdem-Önok, 1389. Suç ortağının da olayın tarafı olduğu, sanıkların birbirleri aleyhine tanıklık yaparken yeminsiz dinlenmesinin de bu çelişkiyi gidermeyeceği yönündeki görüşler için bkz: Badem, 295.

bitmiş ve hükmün kesinleşmiş olması durumunda, tanıklık esnasında doğruyu söylemekle yükümlüdür, aksi halde yalan tanıklık suçu oluşacaktır¹⁶. Suçluyu kayırmaktan veya suç delillerini yok etmek, gizlemek veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanların tanık olarak dinlenmesinde de kanımızca aynı değerlendirme yapılmalı, şüpheli veya sanık olanlar kendilerini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanmama ve susma hakları kapsamında yalan tanıklık suçundan sorumlu tutulmamasıdır. Hükümlü olanlar bakımından ise tanıklığının aleyhe sonuç doğurmaması durumunda doğruyu söyleme yükümlülüğü bulunmalıdır¹⁷.

Bir diğer Ceza Yargılaması Kanunu'ndan kaynaklanan ve yeminsiz dinlenen tanık ise suçun mağdurudur. CMK 236. maddede düzenlenen mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümler uygulanmaktadır. Mağdur ya da şikayetçinin tanık olarak dinlenip dinlenemeyeceği ve yalan tanıklık suçunun faili olup olmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Bu bağlamda mağdurun teknik anlamda tanık olmayacağını, beyanlarının sanıktan başka taraf beyanı olabileceğini savunan görüşler bulunduğu gibi¹⁸; katılanın tanık olabileceğini ancak mağdur veya şikayetçinin yeminsiz dinlenmesi gerektiğini, müdahil olma talebi reddedilen kişi taraf olmadığından tanık olarak dinlenebileceğini ifade eden görüşler bulunmaktadır¹⁹. Mağdur veya suçtan zarar görenin tanıklığı dolayısıyla yalan tanıklık suçunun faili olmayacağını savunan görüşe göre, mağdurun dinlenmesinde CMK'daki tanık dinleme usulü uygulanacak, mağdurun beyanı sanıktan gayri taraf beyanı olarak kabul edilecek, mağdur davanın tarafı olduğundan kendisini suçlayan beyanda bulunmaya ve delil sunmaya zorlanamayacaktır²⁰. Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki düzenleme mağdur ve suçtan zarar görenin dinlenmesi konu-

¹⁶ Sanıklar hakkında ayrı iddianameler düzenlenmesi ve kovuşturmalarının ayrı yürütülmesi durumunda da sanıkların birbirlerinin davalarında tanıklık yapmaları halinde yalan tanıklık suçundan sorumluluğun doğacağı yönündeki görüş ve karşı görüş için bkz: **İnce Tunçer**, 85.

¹⁷ Bu kimselerin soruşturma ve kovuşturma konusu suça iştirak etmediklerinden doğruyu söyleme yükümlülüğü altında buldukları hakkında bkz: **İnce Tunçer**, 86.

¹⁸ **Göktürk**, 374.

¹⁹ Görüşler için bkz: **Badem**, 294; **İnce Tunçer**, 86.

²⁰ **Özbek-Doğan-Bacaksız**, 1167. **Göktürk**, 374.

sunda usuli kuralların uygulanacağına ilişkindir ve beyanın yeminsiz alınması bu kimselerin taraf konumunun dikkate alındığını göstermektedir. Dolayısıyla mağdur veya şikayetçi uyuşmazlık tarafı olduğu için davaya katılsın ya da katılmasın yalan tanıklık suçunun faili olmaz²¹. Mağdur, beyanında suçu işlemediğini bildiği bir kimse hakkında suç isnadında bulunursa iftira suçu oluşacaktır.²²

Bizim de taraftar olduğumuz diğer görüşe göre ise mağdur veya suçtan zarar gören soruşturmanın ilk aşamalarında ceza muhakemesi hukuku süjesi değilirse de kovuşturma aşamasında katılmalarına karar verirse süje olabilirler²³. Bu durumda katılan sıfatını almamış mağdur veya suçtan zarar gören sanıktan gayri taraf olmamıştır ve beyanlarını ta-

²¹ Centel-Zafer, 288; İnce Tunçer, 88; Göktürk, 374; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8183. Tarafların davada yalan söylememeleri gerektiği ancak söylerlerse yalan tanıklıktan da cezalandırılmayacağı hakkında bkz: Erem, 44.

²² Aktaş, 10. '... Dava; yalan tanıklık, iftira ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarına ilişkindir. Sanığın mağdurla tartışma yaşayan diğer sanığı yanına çağırarak kendisine cinsel saldırıda bulunduğu yönünde şikayet etmesini söyleyerek, bilgisayarda hazırladığı şikayet dilekçesini verdiği ve diğer sanığın da bu dilekçeyi Cumhuriyet Başsavcılığı'na sunduğu bu şikayet sebebiyle mağdurun bir gün gözaltına alındığı, sanığın Cumhuriyet Başsavcılığındaki ifadesinde; mağdurun sanığa basit cinsel saldırıda bulunduğunu gördüğünü beyan ettiğinin anlaşılması karşısında; sanığın fiil üzerinde sanık ile birlikte hakimiyet kurduğu ve TCK'nın 37. maddesi gereğince doğrudan fail durumunda olduğu, Cumhuriyet Başsavcılığındaki tanıklığının TCK'nın 267/2. maddesinde belirtilen iftira suçunun maddi eser ve delillerini oluşturmak kapsamında kaldığı, yalan tanıklık suçunun oluşmadığının anlaşılması karşısında, sanık hakkında 5237 Sayılı TCK'nın 272. maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçundan 5271 Sayılı CMK'nın 223/7. maddesi gereğince hüküm kurulmasına yer olmadığı kararı verilmesi gerekir.

Sanıkların işlenen iftira suçu dolayısıyla kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun oluştuğu ve TCK'nın 267/4. maddesi uyarınca her iki sanığın dolaylı fail olarak sorumlu tutulmaları karşısında; TCK'nın 109/3-b maddesinde düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun birden fazla kişiyle birlikte işlenmesi halinin kabulü için madde gerekçesinde de belirtildiği şekilde suçun icra hareketlerinin birden fazla şahıs tarafından doğrudan fail olarak birlikte gerçekleştirilmesinin, yani TCK'nın 37. maddesi anlamında müşterek faillik durumunun gerektiği, dolaylı faillikte bu fıkra hükmüne göre ceza verilemeyeceği gözetilmeden, dolaylı fail konumunda olduğu anlaşılan sanık ve asli fail sanık hakkında tayin edilen cezalarda TCK'nın 109/3-b maddesi gereğince artırım yapılması isabetsizdir...' Yrg. 14.C.D. 2015/5566 E. 2018/7541 K. 13.12.2018 t. www.kazanci.com.tr

²³ Yenisey-Nuhoğlu, 172.

nık statüsünde verdiğiinden yalan tanıklık suçundan sorumlu olacaktır²⁴. Mağdur katılan olarak kovuşturma aşamasında süje haline gelmiş dahi olsa, katılanın maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasında adaleti yanıltmasına, yalan beyanda bulunmasına cevaz verilmesi düşünülemez. Tanığın tanıklık yapma, doğruyu söyleme, ifadesini yeminle doğrulatma yükümlülüğü ve Anayasa'dan kaynaklanan kendisini ve yakınlarını suçlayıcı sorulara cevap vermeme hakkı²⁵ ise sadece katılan için değil tanıklık yapan herkes için geçerlidir. Ayrıca mağdurların dinlenmesine ilişkin olarak CMK 236. madde sadece usuli düzenlemeye atıfta bulunmamaktadır²⁶.

Özel hukuk yargılamalarında taraflar dışındaki kimselerin tanık olarak gösterilebileceği HMK m.240/1'de belirtilmiştir. Bu nedenle hukuk yargılamasının tarafları olan davalı ve davacı taraflar yalan tanıklık suçunda fail olamazlar²⁷.

2. Mağdur

Yalan tanıklık suçu ile korunan hukuki yararlar dikkate alındığında, suçun mağduru öncelikle toplumu oluşturan tüm bireylerdir²⁸. Ayrıca yalan tanıklık nedeniyle somut olarak belli kimselerin adil yargılanma hakları ihlal edilmek suretiyle mağdur olmaları da söz konusudur. Bu nedenle, tanıklık nedeniyle haklarına hanel gelen, mağduriyet yaşamalarına neden olunan kimseler de suçun mağdurlarıdır²⁹. Suç ile bireylerin adliyeeye olan güveni ve adil yargılanma hakları da ihlal edilmiştir³⁰.

3. Suçun Konusu

Yalan tanıklık suçunun konusuna ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, yalan tanıklık ile maddi gerçeğe ulaşılması engellenmektedir. Bu nedenle suçun konusu maddi

²⁴ Ünver, 210.

²⁵ Centel-Zafer, 267.

²⁶ Aynı yönde bkz: Aktaş, 10; Nas, 167; Tezcan-Erdem-Önok, 1389.

²⁷ İnce Tunçer, 89; Göktürk, 375; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8183.

²⁸ İçer, 204, Göktürk, 376, Aktaş, 12.

²⁹ İçer, 204; İnce Tunçer, 93; Özbek-Doğan-Bacaksız, 1167. Davanın taraflarının suçtan zarar gören olduğu hususunda bkz: Aktaş, 13.

³⁰ Aktaş, 12.

gerçektir³¹. Bir diğer görüşe göre ise tanık, tanıklık yaptığı konuya ilişkin olarak bildiklerini tam ve doğru söylemekle yükümlüdür. Madde gerekçesinde ise suçun hukuki konusu, tanıklık yapılan hususlar hakkındaki bilginin bilerek, kısmen veya tamamen saklanması veya yalan söylenmesidir³². Böylelikle tanık, somut olay hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunmaktadır³³.

4. Hareket ve Netice

TCK m.272/1'de "*Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık*" hususu düzenlenmiş ve hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan herhangi bir soruşturma kapsamında, konusu suç olmamakla birlikte tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı tanıklık suç haline getirilmiştir. Bir suç sebebiyle yapılan soruşturmanın yanı sıra bir uyuşmazlığın giderilmesi amacıyla yetkili merci tarafından yapılan örneğin disiplin soruşturmaları da fıkra kapsamındadır.

Tanık, kendisine karşı yürütülmeyen bir soruşturmada olay hakkında edindiği bilgileri ifadesiyle ortaya koyan kimsedir. Tanıklık suçların aydınlatılması ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasında en önemli delillerden biridir. Bu nedenle tanıklık yapmak bir ödevdir. Öyle ki CMK 43. ve 44. maddeler uyarınca tanık olarak çağrı kâğıdı ile davet edilenlerin mazeretleri olmaksızın gelmemeleri halinde haklarında zorla getirme kararı verilir. Tutuklu işlerde davet usulüne uymadan da tanık hakkında doğrudan zorla getirme kararı verilebilir. Tanıklığın önemi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun tanıklığa ilişkin hükümlerinden anlaşılmaktadır. Tanık gerek zorla getirilsin gerekse isteyerek gelsin, tanık olarak

³¹ Göktürk, 354.

³² Madde gerekçesi. '*... Tanığın gerçeğe aykırı her beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturmaya caktır. Bu nedenle tanığın doğru sandığı açıklamaların objektif olarak gerçek dışı olması bu suçun oluşması için yeterli değildir. Tanığın bilinçli olarak gerçekten ayrılması gerekmektedir. Bu itibarla tanık, beyanında samimi olduğu ve algıladığı olayı tamamen algılayış biçimi içinde açıkladıysa yalan beyanda bulunmuş sayılmamalıdır. Zira yalan gerçeğin kasten değiştirilmesi olup yanılma ve ihmal ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde, yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir.*' Yrg. C.G.K. E. 2018/9-298 K. 2020/499 T. 3.12.2020.

³³ Özbek-Doğan-Bacaksız,1166.

dinlemeye yetkili makam önünde sorulan sorulara doğru olarak cevap vermek ve bildiklerini doğru olarak anlatmak mecburiyetindedir³⁴. 6100 sayılı HMK 240 vd. maddelerde CMK'ya paralel bir biçimde tanıklık hükümleri düzenlenmiş, 245. maddede tanığa çağrıya uyma zorunluluğu yüklenmiştir.

Tanığın usulüne uygun çağırılmamasının suçun oluşmasında etkisinin olup olmadığı tartışmalıdır³⁵. Bir görüşe göre tanığın usulüne uygun çağırılmaması halinde yalan tanıklık suçu oluşmayacaktır³⁶. Bizim de katıldığımız diğer yöndeki görüş ise muhakeme kurallarına aykırılığın bir ön koşul olmadığı, usulüne uygun davet olmamasının suçun oluşmasını engellemediği yönündedir³⁷. Tanığın usulüne uygun çağırılmamasının suçun oluşmasında herhangi bir etkisi olmamalıdır. Zira tanık olarak dinlenen kimse, tanıklık yaptığının farkında olarak olaya ilişkin doğruyu söyleme, gerçekleri gizlememe yükümlülüğü altındadır. TCK 273. madde usulüne uygun olarak alınmamış beyanla ilgili olarak, tanıklıktan çekinme hakkı olan kimselere bu hakları kendisine hatırlatılmadan yalan tanıklık yapılmasını şahsi cezasızlık nedeni olarak öngörmüştür. Bu nedenle kanımızca tanığın daveti ya da beyanının usulüne uygun olarak yapılmamasının suçun oluşmasında etkisi yoksa da kanun koyucu tanıklıktan çekinme hakkına sahip kimseler bakımından ayrıca bir düzenlemeye gitmiştir³⁸. Bu durumda TCK 273. madde gereği şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren hal gündeme gelecek ve tanığa ceza verilmekten vazgeçilecek ya da indirim yapılacaktır. TCK 273. madde cezanın belirlenmesinde etkilidir ancak suçun unsurları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Tanıklıktan çekinme yetkisini kullanmayıp tanıklık yapan kimselerin ise doğru söyleme yükümlülüğü bulunmaktadır, aksi

³⁴ Centel-Zafer, 290.

³⁵ 'Yalan tanıklık suçunun oluşması için hakim tanığa görevinin anlam ve önemi ile hukuksal gereklilik ve sonuçlarını yemin vermeden önce anlatıp tutanağa geçirmelidir' Yrg 4.C.D. 26.9.2012 7066 E. 18612 K. Ünver, 230; Göktürk, 369.

³⁶ Bu yöndeki görüşler için bkz: Göktürk, 369.

³⁷ Göktürk, 369; İçer, 196; Ünver, 230, 231; Tezcan-Erdem-Önok, 1387.

³⁸ Tanığın usulüne uygun olarak çağırılmaması veya dinlenilmemesinin tanıklık sıfatının hukuken kazanılmasını engellemediği ve usuli eksikliklere rağmen tanık olarak ifade veren kimsenin her halde doğruyu söylemekle yükümlü olduğu, gerçeğe aykırı tanıklık yapılması halinde fiilin haksızlık niteliğini ortadan kaldırmadığı yönünde bkz: İçer, 196.

takdirde yalan tanıklık suçundan sorumluluk doğacak; tanık TCK 273. maddeden yararlanamayacaktır.

Tanığın tanıklık konusunu oluşturan olayla ilgili yalan söylemesi, bilerek kısmen veya tamamen gerçeği saklaması, gizlemesi veya gerçeğe aykırı hususları ilave etmesi, gerçeği inkar etmesi, tanıklık konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgisini veya gördüğünü tam olarak açıklamaması halinde yalan tanıklık yapmış olur³⁹. Tanıklığın gerçeğe aykırı olması yeterlidir, şekle bağlı değildir, dolayısıyla suç serbest hareketli bir suçtur. Yalan tanıklık ayrıca soyut tehlike suçudur. Tanık yalan söylemekle suçu işlemiş olur, herhangi bir zararın ortaya çıkmasına gerek yoktur. Yalan tanıklık neticesinde bir zararın ortaya çıkması, suçun nitelikli halleri ile cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren hallerde etkilidir. Tanık tanıklık yaptığı muhakeme konusu hakkındaki bilgisini tam olarak açıklamakla yükümlüdür⁴⁰. Yalan beyanın hükme etkili olması aranmamakta, adaleti yanıltma ve hükme tesir etme ihtimalini doğurması yeterli görülmemekteyse⁴¹ de maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasına etki etmeyen, adliyei yanıltma sevk etmeyen, esasa ve sübuta ilişkin olmayan hususlar hakkındaki beyanlar yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁴².

Tanığın dinlenmesi esnasında kendisine sorulmayan hususlarda tanığın açıklama yapmamasının suç oluşturup oluşturmayacağı tartışmalıdır. Tanık maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için bilgisine başvuru konularında bildiklerini tam olarak açıklamak durumundadır, dolayısıyla tanıklığına başvuru olayla ilgili kendisine sorulmasa da bildiklerini gizlememeli, bildikleri hakkında yalan söylememelidir aksi takdirde yalan tanıklık yapmış olur ancak muhakeme konusu olayın ispatıyla ilgisi olmayan tali konulardaki gerçeğe aykırı beyanları hakkında yalan tanıklık suçu oluşmaz⁴³. Tanığın sadece belirli hususları açıklaması istenmişse ve

³⁹ Madde Gerekeşi. Madde metninde yer alan 'gerçeğe aykırı yalan tanıklık yapmak' şeklindeki ifadenin kanunilik ilkesi gereği 'gerçeğe aykırı beyanda bulunmak veya gerçeği gizlemek' şeklinde değiştirilmesi önerisi için bkz: **Aktaş**, 18; **Erem**, 44.

⁴⁰ **Göktürk**, 359.

⁴¹ **Tezcan-Erdem-Önok**, 1388; **Ünver**, 231; **Göktürk**, 355; **Nas**, 203; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, 8189.

⁴² **İçer**, 193; Bu yöndeki görüşler için bkz: **Ünver**, 232-234.

⁴³ **Ünver**, 216; **Göktürk**, 356; **İçer**, 191; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, 8188.

tanığın olaya ilişkin genel olarak ne bildiği sorulmamışsa, sadece sessiz kalması da yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁴⁴. Tanıklıktan çekinme hakkı olmamasına rağmen tanığın tanıklığına başvuruyla ilgili olarak hiç konuşmaması, sorulara cevap vermemesi halinde bir ifadenin varlığından bahsedilemeyeceğinden yalan tanıklık suçundan sorumlu olmayacak ancak hakkında disiplin yaptırımını uygulanabilecektir⁴⁵.

Yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi için tanığın, tanıklık faaliyetini tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçekleştirmiş olması gereklidir. Suçun oluşması için tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurulun yemin verdirmeye kanunen yetkili olmasına gerek yoktur. Sadece tanık dinleme yetkisi bulunan ancak yemin verme yetkisi bulunmayan kurulların veya kişilerin yaptıkları soruşturma kapsamında yalan tanıklık yapılması halinde bu fıkra uygulama alanı bulacaktır⁴⁶. Disiplin soruşturması, idari soruşturmalar ile meclis soruşturması da tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul kapsamında değerlendirilecektir⁴⁷.

Tahkim ve özel hukuk uyuşmazlıklarına ilişkin yargılamalarda yapılan yalan tanıklığın TCK m. 272/1 uyarınca suç oluşturup oluşturmayacağı tartışmalıdır. Doktrinde sadece ceza ve disiplin soruşturmalarının değil, aynı zamanda özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik adli süreçlerin de soruşturma kapsamında değerlendirilmesini ifade eden görüşler⁴⁸ çerçevesinde değerlendirildiğinde, tahkim hükümleri gereği fıkranın hakemler önünde yapılan yalan tanıklığa uygulanacağını savunan görüşler olduğu gibi⁴⁹, fıkranın hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturmada yapılan yalan tanıklığı cezalandırdığını, bu nedenle hakemler huzurundaki yalan tanıklığın suçu oluşturmayacağını ileri süren görüşler de bulunmaktadır⁵⁰. Kanımızca, madde açık bir biçimde soruşturma faaliyeti esnasında tanığın gerçeğe aykırı tanıklık

⁴⁴ Ünver, 221.

⁴⁵ Göktürk, 360.

⁴⁶ Nas, 188.

⁴⁷ İçer, 194; Nas, 188; Göktürk, 367.

⁴⁸ İnce Tunçer, 97. Yazara göre, kanun koyucu suç soruşturması, disiplin soruşturması ile hukuk davaları bakımından bir ayırım gözetmemektedir.

⁴⁹ İçer, 194; Aktaş, 24; Göktürk, 367.

⁵⁰ Nas, 184.

yapmasından bahsetmektedir. Bu nedenle, özel hukuk uyuşmazlıkları söz konusu olduğunda, uyuşmazlığı çözüme kavuşturacak yetkili merci veya kişinin ya da mahkemenin yemin verdireme yetkisi söz konusu ise TCK m. 272/2 uygulanacaktır⁵¹.

Yalan tanıklık suçunun oluşması için tanığın kasten yalan tanıklık yapması ya da gerçeği gizlemesi yeterlidir⁵². Suçun oluşması için ayrıca bir neticenin ortaya çıkmasına, adliyenin yanlış yöne sevk edilmesine ya da taraflar aleyhine bir neticenin meydana gelmesine gerek yoktur ancak yapılan tanıklığın dava ile ilgisinin bulunması, davaya etkili olacak hususlarda yalan tanıklık yapılması ya da gerçeğin gizlenmesi gerekir. Aksi takdirde davayla ilgisi olmayan ya da davaya etkisi olmayan hususların açıklanması ya da gizlenmesi durumunda soyut tehlike yaratma ihtimali de olmayacaktır⁵³.

5. Teşebbüs

Yalan tanıklık neticesi harekete bitişik, sırf hareket suçudur. Tanığın gerçeğe aykırı tanıklık yapması ile suç tamamlanır. Maddi bir neticenin meydana gelmesi, adliyenin veya bir kimsenin zarara uğraması gerekmediğinden soyut tehlike suçu olarak nitelendirilmektedir⁵⁴. Bu nedenle yalan tanıklık suçuna teşebbüsün mümkün olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre, yalan tanıklığın elde olmayan sebeplerle tamamlanamaması, yarıda kalması veya

⁵¹ HMK 444. maddede tahkim yargılamaları açısından HMK'nın diğer hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği ve dolayısıyla tanığa hakemin bizzat yemin verdirebileceği yönünde bkz: **Nas**, 185; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, 8190.

⁵² 'Yalan tanıklık suçuyla, yargılamanın doğru olmayan beyanlarla gerçeğe aykırı bir şekilde yönlendirilmesinin önüne geçilerek adaletin tecellisi sağlanmak suretiyle yargılamanın taraflarının haklarının zarar görmesinin engellenmesi amaçlanmaktadır. Yalan tanıklık suçunun maddi unsurunu oluşturan hareket, failin gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması ve yalan söylemesidir. Gerçeğe aykırı tanıklık yapmak, maddi olay hakkında bilerek gerçeğe aykırı beyanda bulunmak, yalan söylemek, gerçeği inkâr etmek ya da sorulan sorularda bilgisini az ve ya çok saklamaktır. Yemin suçun unsuru olmamakla birlikte, tanıklığın yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde yapılması, suçun daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hâlini oluşturmaktadır.' Yrg. C.G.K. 2014/9-428 E. 2018/8 K. 16.1.2018 www.kazanci.com.tr

⁵³ **Aktaş**, 25.

⁵⁴ **Özbek-Doğan-Bacaksız**, 1176; **Erem**, 47; **Ünver**, 256.

yazılı tanıklık halinde tanığın gerçeğe aykırı yazılı ifadesinin, tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurula ulaşmaması ya da tanığın yalan tanıklığa başlayıp henüz tamamlayamaması halinde teşebbüsün oluşacağını ileri sürerken⁵⁵, bizim de katıldığımız ağırlıklı görüş, tanıklığın sözlü yapıldığı, ifadenin tam olarak nihayete ermeden tanığın söyleyeceklerinin gerçeğe aykırı olup olmadığının anlaşılamayacağı ve dolayısıyla suçun teşebbüse elverişli olmadığı yönündedir⁵⁶. Tanığın söylediklerini bitirmesi, tanık dinlemeye yetkili merciin uyuşmazlık konusu hakkında tüm sorularını yöneltmesi ve tanığın beyanının alınması ile suç tamamlanmıştır⁵⁷. Beyan tamamlanmadan tanığın yalan tanıklıkta bulunup bulunmadığının tespiti olanaklı değildir zira tanık beyanın devamında gizlediği gerçekleri açık edebilir ya da doğruyu söylemeye karar verebilir⁵⁸. Böyle bir durumda tanığın beyanı nihayetinde gerçeğe uygun hale gelecek ve suç oluşmayacaktır.

B. MANEVİ UNSUR

Suçun manevi unsuru kasttır. Tanığın gerçeğe aykırı tanıklığı bilerek ve isteyerek yapması veya gerçeği gizlemesi suçun oluşması için yeterlidir. Tanığın, tanık olarak ifade verdiğini ve yaptığı açıklamaların gerçeğe aykırı olduğunu bilmesi halinde yalan tanıklık suçu işlenmiş olacaktır⁵⁹.

⁵⁵ Bu durumda gönüllü vazgeçme kurallarının uygulanabileceği hakkında bkz: Ünver, 256, 257; İçer, 210.

⁵⁶ Aktaş, 42; Göktürk, 396; Tezcan-Erdem-Önok, 1398.

⁵⁷ İnce Tunçer, 183; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8195.

⁵⁸ Aynı yönde bkz: Özbek-Doğan-Bacaksız, 1177.

⁵⁹ Ünver, 236. '... Yalan tanıklık suçundan bahsedebilmek için hem failin tanıklık yaptığının hem de tanıklığı sırasında söylediklerinin gerçeğe aykırı olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Tanığın gerçeğe aykırı her beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır. Bu nedenle tanığın doğru sandığı açıklamaların objektif olarak gerçek dışı olması bu suçun oluşması için yeterli değildir. Tanığın bilinçli olarak gerçekten ayrılması gerekmektedir. Bu itibarla tanık, beyanında samimi olduğu ve algıladığı olayı tamamen algılayış biçimi içinde açıkladıysa yalan beyanda bulunmuş sayılmamalıdır. Zira yalan gerçeğin kasten değiştirilmesi olup yanılarak, ihmal ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde, yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir.

Başka bir anlatımla tanığın beyanları arasında çelişki bulunması tek başına yalan tanıklık suçunun oluştuğunun kabulü için yeterli değildir. Suçun tüm unsurlarının özellikle de gerçeğe aykırı tanıklığın bilinerek ve istenerek yapıldığının şüpheye yer verilmeyecek şekilde ispatlan-

Suç olası kastla işlenebilir. Failin gerçeğe aykırı olabileceğini bilip öngörmesine rağmen gerçekmiş gibi yaptığı açıklamaları neticesinde olası kasttan sorumluluk doğabilecektir⁶⁰. Tanığın gerçeğe aykırı beyanının yalan tanıklık suçunu oluşturması için bilinçli olarak gerçekten ayrılması, gerçeğin kasten değiştirilmesi gerekmektedir. Bunun için iyi ya da kötü

ması gerekmektedir.

Bu bilgiler ışığında uyumsuzluk konusu değerlendirildiğinde;

*Olay tarihinde Y... Halk Eğitim Merkezinde öğretmen olarak görev yapan sanığın aynı bina-
da yer alan Öğretmenevinin tuvaletinde yaşı küçük mağdur A. 'in cinsel saldırıya uğramasıyla ilgili olarak yapılan soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı huzurunda verdiği ifadede "mağdurun kendilerine iğfal edildiğini söylediğini" beyan etmesine rağmen, bu olayla ilgili açılan kamu davası sırasında mahkemede, soruşturma sırasında savcıya verdiği ifadeden farklı olarak "mağdurun kendilerine iğfal edildiğine ilişkin bir şey söylemediğini, sözlü olarak taciz edildiğini söylediğini" beyan etmesi nedeniyle, mahkeme huzurunda yalan tanıklık yaptığı iddia edilen olayda, sanığın tanık olarak bilgisine başvurulmuş olayı bizzat görmemesi, olayın mağduru olan A. 'ten duyduklarını aktarması, mağdur A. 'in olayı sanığa anlattığı sırada sanığın yanında bulunan tanıkların da mağdurun mahkeme aşamasında verdiği şekilde ifade vermeleri ve olayı bizzat görmeyen, mağdurdan duyduklarını aktaran sanığın savcılığa ve mahkemede verdiği beyanları arasındaki kısmi çelişkinin de yorum farkı olarak değerlendirilebilecek mahiyette olması ve cinsel saldırı suçundan yargılama yapan mahkemeye sadece beyanları yalan tanıklık suçunu oluşturduğu iddia edilen sanığın beyanına dayanarak mahkumiyet hükmü kurulmayıp başka delillere de dayanılması karşısında mağdur Cenk 'in cinsel saldırıya uğraması olayı ile ilgili olarak mahkemede tanık sıfatıyla ifade veren sanığın olay hakkında yalan söylediği veya tanıklık konusunu oluşturan hususlar hakkında bilgiyi bilerek kısmen veya tamamen sakladığı konusunda mahkumiyeti gerektirecek derecede delil bulunmadığından sanığın üzerine atılı suçun unsurları itibarıyla oluşmadığı kabul edilmelidir.' Yrg. C.G.K. 2013/8-498 E. 2014/154 K. 01.04.2014, www.legalbank.net*

'Yalan tanıklık suçundan bahsedebilmek için failin hem tanıklık yaptığının hem de tanıklığı sırasında söylediklerinin gerçeğe aykırı olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

'Tanığın gerçeğe aykırı her beyanı yalan tanıklık suçunu oluşturmayacaktır. Bu sebeple tanığın doğru sandığı açıklamaların objektif olarak gerçek dışı olması bu suçun oluşması için yeterli değildir. Tanığın bilinçli olarak gerçektен ayrılması gerekmektedir. Bu itibarla tanık, beyanında samimi olduğu ve algıladığı olayı tamamen algılayış biçimi içinde açıkladıysa yalan beyanda bulunmuş sayılmamalıdır. Zira yalan gerçeğin kasten değiştirilmesi olup yanılma ve ihmal ederek veya bilmeyerek söylenen sözlerde, yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir. Başka bir anlatımla tanığın beyanları arasında çelişki bulunması tek başına yalan tanıklık suçunun oluştuğunun kabulü için yeterli değildir. Suçun tüm unsurlarının özellikle de gerçeğe aykırı tanıklığın bilinerek ve istenerek yapıldığının şüpheye yer verilmeyecek şekilde ispatlanması gerekmektedir.' Yrg. C.G.K. 2015/9-177 E. 2018/205 K. 8.5.2018. www.kazanci.com.tr

⁶⁰ Ünver, 237; Aktaş, 27.

belli bir amaçla örneğin masum olduğunu düşündüğü bir kimseyi kurtarma amacıyla da hareket etmesi halinde de suç oluşacaktır⁶¹.

Tanığın beyanları arasında çelişki bulunması tek başına yalan tanıklık suçunu oluşturmamaktadır. Fail suçun tüm unsurlarını, bir başka deyişle yalan tanıklığı bilerek ve isteyerek yapmalıdır⁶². Tanığın kendisinden ya da başka sebeplerden kaynaklanan yanlış izlenim, duyum, dalgınlık veya unutkanlık gibi sebeplerle gerçekte uyumlu olmayan beyanları yalan tanıklık suçunu oluşturmaz⁶³. Tanık, tanıklık yaptığı olaya ilişkin maddi hataya düşmesi halinde hata hükümlerinden yararlanacaktır.

C. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Suç adliyeye karşı işlenen suçlar altında düzenlenmektedir⁶⁴. Somut olayda her ne kadar yalan tanıklıktan etkilenen belirli bir mağdur olsa da bu kimsenin rızası yalan tanıklığı hukuka uygun hale getirmeyecektir. Diğer hukuka uygunluk nedenlerinden meşru savunma, kanun hükmünü yerine getirme veya hakkın kullanılması da bu suç için uygulama alanı bulmamaktadır⁶⁵. Tanığın karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu yalan tanıklıkta bulunması durumunda ise TCK 28.madde uyarınca ceza verilmeyecek; cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi uygulayan kişi suçun faili sayılacaktır.

⁶¹ İçer, 209.

⁶² Yrg. C.G.K. 2014/9-428 E. 2018/8 K. 16.1.2018 www.kazanci.com.tr

⁶³ İçer, 209.

⁶⁴ Özbek-Doğan-Bacaksız, 1176.

⁶⁵ Özbek-Doğan-Bacaksız, 1176.

D. SUÇU ETKİLEYEN NEDENLER

1. Cezanın Artırılmasını Gerektiren Nitelikli Haller

a. Gerçeğe Aykırı Tanıklığın Mahkeme Huzurunda ya da Yemin Ettirerek Tanık Dinlemeye Kanunen Yetkili Kişi veya Kurul Önünde Yapılması

TCK m.272/2 ile mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçekleştirilen gerçeğe aykırı tanıklık nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Nitelikli hal için birinci fıkradan farklı olarak yalan tanıklığın mutlaka hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Yalan tanıklık mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde yapılmalıdır⁶⁶. Ceza yargılaması ile özel hukuk uyuşmazlıkları, Anayasa Mahkemesi ve idari yargı mercileri önünde yapılan gerçeğe aykırı tanıklığın adliye duyulan güveni daha fazla sarsacağı, yalan tanıklıktan etkilenecek olan ilgili kişiler hakkında daha ağır sonuçlar ortaya çıkabileceği gerekçesiyle fıkra ile daha fazla yaptırım öngörülmüştür⁶⁷. Tanık dinleyen kişi veya kurulun niteliğinin yanı sıra yemin ederek verilen ifadelerin delil değerinin daha fazla olduğu ve bu nedenle de failin daha ağır bir ceza ile cezalandırıldığı da söylenebilir⁶⁸. Nitelikli halin uygulanabilmesi için tanığa mutlaka yemin verdirilmesi ya da tanığın yemin etmesi gerekmemektedir. Nitelikli halin uygulanması için, tanığın yemin etmesi değil, yalan tanıklık faaliyetinin yemin verdirmeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçekleştirilmesi yeterlidir, tanığın yemin etmesi nitelikli hal bakımından bir unsur değildir⁶⁹. Ancak doktrinde yemin verdirmeye yetkili kurul ya da kişi önünde veya mahkeme huzurunda da olsa yemin verdirilmeden din-

⁶⁶ Fıkranın bağımsız bir suç tipini oluşturduğu yönünde bkz: **Tezcan-Erdem-Önok**, 1387-1388.

⁶⁷ **Tezcan-Erdem-Önok**, 1391. İdari yargı usulünde tanık dinlenip dinlenemeyeceği hususundaki tartışmalar için bkz: **İnce Tunçer**, 159 vd.

⁶⁸ **Göktürk**, 377.

⁶⁹ **Ünver**, 214; **İçer**, 200; **Aktaş**, 29. **Göktürk**, 379; **Yurtcan**, 150; **Nas**, 179; Aksi yönde değerlendirme için bkz: **Aktaş**, 31-32.

lenen tanıklar için nitelikli hal yerine suçun temel halinden sorumluluk doğacağı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Buna göre yemin ederek tanıklık yapmanın, yeminsiz ya da yeminden çekinerek tanıklığa kıyasla delil değeri daha fazladır ve yemin etmemiş tanığın ifadesi daha az önemlidir, yeminsiz dinlenen tanığın sırf yemin verdirmeye yetkili mahkeme, kişi ya da kurul önünde olduğu için nitelikli halden sorumlu tutulmasının adaletsiz sonuçlar doğuracağı savunulmaktadır⁷⁰.

b. Yalan Tanıklığın Üç Yıldan Fazla Hapis Cezasını Gerektiren Bir Suçun Soruşturulması veya Kovuşturulması Kapsamında Gerçekleştirilmesi (TCK 272/3)

TCK m. 272/3'de yalan tanıklığın üç yıldan daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç soruşturması veya kovuşturması kapsamında yapılması halinde fail hakkında daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal öngörül-müştür. Fıkra da hapis cezasını gerektiren suç hakkında soruşturma veya kovuşturmadan bahsedildiğinden bu nitelikli halin özel hukuk uyumsuzluklarında ya da idari veya disiplin soruşturmalarında uygulanması olanağı bulunmamaktadır. Soruşturma konusu suç hakkında kovuşturma aşamasına geçilememesi durumunda da fail, soruşturma aşamasında yalan tanıklığı gerçekleştirmesi halinde üçüncü fıkradan sorumlu tutulacaktır. Hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan kimseye ilişkin olarak mahkûmiyet hükmünün kurulması gerekmemektedir. Tanığın birleştirilerek görülen davalarda birden fazla suçla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması durumunda her bir suç için öngörülen hapis cezasının miktarı göz önünde bulundurulmalıdır.

Soruşturma veya kovuşturma konusu suçun tespitinde, soyut olarak suçun kanunda yer alan üst sınırı esas alınacaktır⁷¹. Bizim de katıldığımız görüşe göre üst sınır belirlenirken suçun nitelikli hallerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir⁷². Soruşturma konusu suçun kovuşturma esasında hukuki niteliğinin değişmesi ve suçun kanunda yer alan ceza-

⁷⁰ Özbek-Doğan-Bacaksız, 1170; Aktaş, 32; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8191.

⁷¹ Alt sınırının esas alınması yönündeki görüş için bkz: İnce Tunçer, 163.

⁷² Göktürk, 380; İnce Tunçer, 164.

sının üst sınırının üç yıldan fazla olması durumunda, soruşturma aşamasında yalan tanıklık yapan fail hakkında bu nitelikli hal uygulanmamalıdır. Ancak kovuşturma aşamasında aynı fiil hakkında yeniden tanıklığına başvurulması halinde failin yalan tanıklığını tekrarlaması durumunda nitelikli halden sorumluluğu gündeme gelecektir⁷³.

2. Suçun Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Halleri

a. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi Hakkında Gözaltına Alma ve Tutuklama Dışında Başka Bir Koruma Tedbiri Uygulanması (TCK 272/4)

TCK m. 272/4'de aleyhine tanıklık yapılan şüpheli veya sanık hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu'nda hürriyeti kısıtlayan koruma tedbirlerinden olan yakalama, adli kontrol, el koyma, arama, iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı, teknik araçlarla izleme gibi koruma tedbirlerinin uygulanması durumunda; soruşturma veya kovuşturma konusu suçta uygulanan bu tedbirlerin ilişkin olduğu fiilden yargılanan kimse hakkında beraat veya kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde, aleyhe yalan tanıklık yapan kimsenin yalan tanıklık suçundan cezası yarı oranında arttırılacaktır. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için beraat⁷⁴ ya da kovuşturmaya yer olmadığı kararı kesinleşmelidir. Aleyhe tanıklık yapılan kimse hakkında uygulanan koruma tedbiri ile tanığın beyanı arasında nedensellik bağının bulunması, tek başına delil teşkil etmeyecekse de tanık ifadesinin deliller arasında gösterilmiş olması gerekir⁷⁵.

b. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişinin Gözaltına Alınması veya Tutuklanması (TCK 272/5)

Fıkra ile aleyhine tanıklık yapılan kimse hakkında soruşturma veya kovuşturma konusu suça ilişkin olarak gözaltına alma veya tutuklama

⁷³ Aynı yönde bkz: **Aktaş**, 34-35.

⁷⁴ Beraat kararının sanığın delil yetersizliğinden verilmesi, bir başka deyişle şüpheden sanık yararlanır ilkesine dayanarak verilmesi halinde bu fıkranın uygulanmayacağı, fıkranın suçun işlenmemiş olma temeline dayandığı yönünde bkz: **Yurtcan**, 151.

⁷⁵ **Göktürk**, 381.

gibi hürriyeti kısıtlayıcı koruma tedbirlerine başvurulması halinde, aleyhe tanıklık yapan kimse ayrıca hürriyeti yoksun kılma suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulmaktadır. Kanun koyucu bu nitelikli halde özel bir içtima haline yer vermiştir. Aleyhe tanıklıkta bulunan kimsenin bu nitelikli halden sorumlu olabilmesi için en azından olası kastla hareket etmesi gerekmektedir. Yine bu nitelikli halin uygulanabilmesi bakımından uygulanan koruma tedbiri ile tanığın beyanı arasında nedensellik bağının bulunması, tek başına delil teşkil etmeyecekse de tanık ifadesinin deliller arasında gösterilmiş olması gerekir⁷⁶.

c. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kimsenin Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis veya Müebbet Hapis Cezasına Mahkum Olması ve Mahkum Olunan Hapis Cezasının İnfazına Başlanması (TCK 272/6-7)

Aleyhe tanıklıkta bulunulan kimse hakkında yapılan ceza yargılaması neticesinde ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına hükmedilmesi durumunda, aleyhe yalan tanıklık yapan fail hakkında yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına hükmedilecektir. Fıkranın uygulanabilmesi için aleyhe tanıklık yapılan kimse hakkında verilen müebbet veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası kesinleşmeli, mahkumiyet kararı ile aleyhe tanıklık arasında nedensellik bağı bulunmalı ve bu durum aleyhe tanıklık yapan kimseye isnat edilebilmelidir. Tanık beyanı dikkate alınmaksızın diğer delillere dayanarak hüküm kurulabilmesi durumunda fail hakkında bu hüküm uygulanmamalıdır⁷⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin 14.1.2015 tarih ve 2014/116 E, 2015/4 K. Sayılı kararı⁷⁸ ile iptal edilmeden önce, fıkrada aleyhe tanıklık yapılan kimsenin süreli hapis cezasına mahkumiyeti halinde, mahkum olunan cezanın üçte ikisi kadar aleyhe tanıklık yapan kimse hakkında hapis cezasına hükmedileceği düzenlenmişti. Bu şekilde aslında aleyhe tanıklık yapılan kimse hakkında koruma tedbirlerine hükmedilmesinden, ağır-

⁷⁶ Göktürk, 382.

⁷⁷ Aktaş, 41.

⁷⁸ 29/04/2015 tarih ve 29341 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150429.htm>

laştırılmış müebbet hapis cezasına kadar kademeli olarak aleyhe tanıklık yapılan kimsenin durumunda meydana gelen neticenin ağırlığına göre tanık hakkında farklı yaptırımlar öngörülmüş olmaktadır. Ancak Anayasa Mahkemesi iptal kararında “... Aleyhe tanıklıkta bulunulan kimsenin yargılanıp süreli hapis cezasına mahkumiyet halinde yalan tanıklık failinin söz konusu cezanın üçte ikisi kadar hapis cezası ile cezalandırılmasının suçun nitelikli halinin aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkum olduğu hapis cezasının süresine bağlı olarak suçun temel şekline oranla daha hafif bir şekilde cezalandırılmasına yol açtığı, kısa süreli hapis cezalarına mahkumiyet halinde daha belirgin olarak ortaya çıkan bu durumun ceza adaletinin sağlanması bakımından adil olmayan sonuçlara sebep olduğu, kanun koyucunun ceza siyasetini belirleme konusunda sahip olduğu takdir yetkisini kullanırken göz önünde tutması gereken adalet ve hakkaniyet ilkelerine uyarlık bulunmadığı” ifade edilmiştir. Kararda iptal ile ortaya çıkan hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görülmüş ve kararın yürürlüğü altı ay ertelenmişse de bugüne kadar fıkra ile ilişkin herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir.

TCK 272. maddenin 7. fıkrası hükmün infazının başlaması halinde aleyhe tanıklık yapan kimsenin cezasının 6. fıkra göre verilecek cezadan yarı oranında arttırılacağını düzenlemektedir.

d. Aleyhine Tanıklıkta Bulunulan Kişi Hakkında Hapis Cezası Dışında Adli veya İdari Bir Yaptırım Uygulanması (TCK 272/8)

Fıkra ile aleyhe tanıklıkta bulunulan kimse hakkında adli veya idari bir yaptırımın uygulanması halinde yalan tanıklıkta bulunan kişinin üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Fıkra da hapis cezası dışındaki adli ve idari yaptırım uygulanmasından, idari soruşturmalar neticesinde verilen disiplin yaptırımları, adli para cezaları, güvenlik tedbirleri gibi yaptırımlar kastedilmektedir⁷⁹.

⁷⁹ Aktaş, 41.

3. Şahsi Cezasızlık veya Cezanın Azaltılmasını Gerektiren Sebepler (TCK 273)

TCK 273. maddede yalan tanıklık suçunda şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca, özel hukuk uyuşmazlıklarında yapılan yalan tanıklık hallerinde şahsi cezasızlık halleri veya cezanın arttırılmasını gerektiren şahsi sebepler uygulanmayacaktır.

Yalan tanıklıkta bulunan kimse, yalan tanıklığı kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmayaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yapması durumunda, hakkında verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermektense vazgeçilebilir. Bu husus Anayasa m.38/5'te düzenlenen ve 'nemo tenetur' ilkesi olarak da adlandırılan, bir kimsenin kendini ya da kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamayacağı hükmünün bir neticesidir⁸⁰. Doktrinde ağırlıklı görüş düzenlemenin sadece ceza soruşturması ve kovuşturması hakkında uygulanması gerektiği yönündedir⁸¹ lakin soruşturmanın sadece adli değil idari soruşturmaları da kapsayacağı yönünde görüşler de bulunmaktadır. Kanımızca, maddede ifade edilmek istenen ve şahsi cezasızlık sebebi olarak görülen hal, kişinin kendi ya da yakınları aleyhine ceza soruşturma ve kovuşturma tehdidinden koruma niyetidir. Bu nedenle fıkradan ceza soruşturması ve kovuşturması anlaşılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrası uyarınca tanığın, tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması durumunda, tanık hakkında verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermektense vazgeçilebilir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda tanıklıktan çekinme hakkına sahip olan kimselerin tanıklıktan çekinme hak ve yükümlülüğü bulunmaktadır. CMK m. 45/3'e göre tanıklıktan çekinebilecek kimselere dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilmelidir. Bildirilmemesi yalan tanıklık suçunun

⁸⁰ CMK48.madde de benzer bir düzenlemeye sahiptir. 'Tanık, kendisinin veya 45.maddenin birinci fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermektense çekinebilir. Tanığa cevap vermektense çekinebileceği önceden bildirilir.'

⁸¹ Aktaş, 52; Göktürk, 389.

oluşumuna etki etmeyecekse de TCK m. 273/2 uyarınca tanıklıktan çekinme hakkı hatırlatılmayan ve yalan tanıklık yapan kimse hakkında cezada indirim yapılacak veya ceza vermekten vazgeçilebilecektir. Bu şahsi cezasızlık nedeninin uygulanabilmesi için, yalan tanıklık yapan kimseye, onu dinleyen mahkeme veya kişi tarafından tanıklıktan çekinme hakkının hatırlatılmaması gerekmektedir. Usulüne uygun olarak CMK 45 ve 46. maddeler uyarınca, tanıklıktan çekinme hakları, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilmelidir ancak 46. maddede yer alan ve meslek ve sürekli uğraşları nedeniyle tanıklıktan çekinme hakkına sahip olanlar bakımından avukat ve stajyerleri hariç ilgilinin rızasının varlığı halinde tanıklıktan çekinemeyeceklerdir.

4. Etkin Pişmanlık (TCK 274)

TCK 274. madde ile yalan tanıklık suçunda, aleyhine yalan tanıklık yapılan kişi hakkında meydana gelen ve hak kısıtlamasına veya yoksunluğuna sebebiyet verecek nitelikte kararların oluşması öncesinde ya da sonrasında gerçeği söyleyerek adaletsiz neticeyi önleme çabası neticesinde, bu çabanın gösterildiği hukuki aşamaya bağlı olarak fail hakkında ceza verilmeyeceği gibi cezasında indirime gidileceği haller düzenlenmiştir. Düzenleme gerçeğe aykırı tanıklığın aleyhe olması halinde etkin pişmanlık hükmünün uygulanacağını içermektedir. Bu halde lehe yapılan gerçeğe aykırı tanıklıklarda etkin pişmanlık hükümleri uygulanmayacaktır. Bu husus gerek doktrinde eleştirilmiş gerekse yargı kararlarında irdelenmiştir⁸². 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yalancı tanıklıkta etkin

⁸² Yargıtay kararlarında TCK 274.maddenin aleyhe tanıklık yapılması halinde uygulanacağı yönünde değerlendirmenin olduğu görülmektedir. '*... maddede yer alan her üç fıkranın da aleyhe tanıklık yapılması sebebiyle ortaya çıkan hak kısıtlaması, hak yoksunluğu, hüküm veya mahkûmiyet kararı sebebiyle hakkında aleyhe yalan tanıklık yapılan kişinin zarar görmesi hâllerine dair olması, bu bağlamda kanun koyucunun, aleyhe yalan tanıklık yapılması sebebiyle doğabilecek zararların önlenmesine veya doğan zararların azaltılmasına yönelik pişmanlık sergilenerek maddi gerçeğe ulaşılmasını amaçlaması ve maddenin yoruma olanak tanımayacak açıklıktaki lafzına göre etkin pişmanlık hükümlerinin sadece aleyhe tanıklık yapan kişi hakkında öngörülmesi birlikte değerlendirildiğinde; sadece aleyhe tanıklık yapılması durumu için öngörülen TCK'nun 274. maddesinin, lehe tanıklık yapılması hâlinde uygulanmasının mümkün olmadığının kabulü gerekmektedir.*' Yrg. C.G.K. 2015/9-177 E. 2018/205 K. 8.5.2018 www.kazanci.com.tr

pişmanlığı düzenleyen 289. maddesi⁸³ 'Bir kimse ceza tahkikat veya muhakematı esnasında şahadet ettikten sonra...' diyerek lehe ve aleyhe tanıklık arasında bir ayırım yapmamış olması da 5237 sayılı TCK 274. maddenin lafzına ilişkin tartışmaları kuvvetlendirmiştir.

Etkin pişmanlığın failin aleyhe olacak şekilde yalan beyanda bulunması halinde gündeme gelmesi ile sınırlandırılmamasını savunan görüşlerde, özellikle hükümden önce ya da ceza davasında mahkumiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde yalan beyanın leh ya da aleyhe olduğuna bakılmaksızın failin etkin pişmanlıktan yararlanabileceği ileri sürülmektedir⁸⁴. Buna göre yalan tanıklık suçu ile korunan maddi gerçektir ve maddi gerçeğin ortaya çıkması hususunda fail lehe tanıklığından daha sonra dönerek maddi gerçeğin ortaya çıkmasını sağlayabilir⁸⁵. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun ise etkin pişmanlık hükümlerinin sadece aleyhe tanıklık yapan hakkında uygulanacağına dair kararı olduğu gibi⁸⁶, lehe yalan tanıklıktan rücu eden failer hakkında da

⁸³ 765 sayılı TCK 289.maddesi: 'Bir kimse ceza tahkikat veya muhakematı esnasında şahadet ettikten sonra iş lüzum veya meni muhakeme kararnamesi ile bitmezden veya muhakeme hitam bulmazdan veya yalan şahadet hadisesinden dolayı muhakeme başka güne talik olunmazdan evvel bu şahadetten rücu ile hakikatı söylerse 286 ncı maddede beyan olunan fiilden dolayı cezadan muaftır.

Eğer rücu beyan olunan zamanlardan sonra olur, yahut bir hukuk davasının muhakemesi esnasında vukua gelmiş olan yalan şahadete mütaallik bulunur ise bu şahadetin vukubulduğu dava hakkında mahkemeden karar çıkmazdan evvel zuhura gelmiş olmak şartıyla bu bapta ki ceza üçte birinden yarısına kadar indirilir.

Eğer bu şahadet bir şahsın tevkifini yahut hakkında fahiş bir zararı mucip olmuşsa cürüm failinin göreceği ceza bu maddenin birinci kısmında yazılı hallerde üçte bir ve ikinci kısmında yazılı olan hallerde altıda bir derecesinde azaltılır.'

⁸⁴ Göktürk, 390.

⁸⁵ Göktürk, 392 vd.

⁸⁶ '... Maddede yer alan her üç fıkranın da aleyhe tanıklık yapılması sebebiyle ortaya çıkan hak kısıtlaması, hak yoksunluğu, hüküm veya mahkûmiyet kararı sebebiyle hakkında aleyhe yalan tanıklık yapılan kişinin zarar görmesi hâllerine dair olması, bu bağlamda kanun koyucunun, aleyhe yalan tanıklık yapılması sebebiyle doğabilecek zararların önlenmesine veya doğan zararların azaltılmasına yönelik pişmanlık sergilenerek maddi gerçeğe ulaşılmasını amaçlaması ve maddenin yorumuna olanak tanımayacak açıklıktaki lafzına göre etkin pişmanlık hükümlerinin sadece aleyhe tanıklık yapan kişi hakkında öngörülmesi birlikte değerlendirildiğinde; sadece aleyhe tanıklık yapılması durumu için öngörülen TCK'nun 274. maddesinin, lehe tanıklık yapılması hâlinde uygulanmasının mümkün olmadığı kabulü gerekmektedir.'

etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğine ilişkin kararı da bulunmaktadır⁸⁷. Anayasa Mahkemesi, TCK 274. maddesinin (1), (2)

Yrg.C.G.K. E. 2015/9-177 K. 2018/205 T. 8.5.2018. www.kazanci.com.tr

⁸⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulu E. 2018/9-298 K. 2020/499 T. 3.12.2020 tarihli kararında maddenin lehe yalan tanıklıktan dönülmesi halinde de uygulanabileceğine hükmetmiştir. Kararda özetle; *‘Yalan tanıklık suçu ile korunmak istenen uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun olarak çözümlenmesidir. Bu bağlamda tanık gerçeği söylemiş ise tanığın beyanının leh ya da aleyhe olması arasında bir fark gözetilmemelidir. Etkin pişmanlık hükümlerinin yalnızca aleyhe beyanda bulunan tanıklar bakımından uygulanması lehe tanıklıkta bulunan fakat daha sonra gerçeğe dönen tanıklar bakımından eşitsiz sonuçlar doğuracaktır. Nitekim lehe olacak biçimde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın daha sonra gerçeğe dönmesi de uyuşmazlıkların maddi gerçeğe uygun çözümlenmesine katkıda bulunacaktır.... yalan tanıklıkta bulunanın fiilinden nadim olup gerçeğe dönmesi TCK’nın 274. madde hükümlerinin uygulanması için yeterli olmalıdır. Maddede tanıklığın aleyhe olmasından bahsedilmesinin nedeni etkin pişmanlığa aleyhe tanıklığın kişiyi etkileme derecesine göre sonuç bağlama ve etkin pişmanlığın görünüm şekillerini buna göre düzenleme zorunluluğundan kaynaklanmaktadır sanıklar ... ve ...’in TCK’nın 272. maddesinde düzenlenen yalan tanıklık suçunu işledikleri sabit olup yalan tanıklık suçuna konu olan ifadelerinde lehe tanıklıkta buldukları, etkin pişmanlığa ilişkin TCK’nın 274. maddesinde “Aleyhine tanıklık yapılan kişi...” şeklinde düzenleme yapılmış ise de, bu düzenlemede TCK’nın 272. maddesinden farklı olarak failin etkin pişmanlıktan yararlanabileceği zaman dilimi ifade edilmekte; bu bağlamda aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen kararın niteliği ve zamanı esas alınmaktadır. TCK’nın 274. madde hükmünün uygulanması bakımından failin gerçeğe aykırı beyanı ile maddede belirtilen durumlar arasında bir nedensellik bağının varlığı gerekli olmadığı gibi; 272. maddede belirtilen neticesi sebebiyle ağırlaşan hallerin varlığı da aranmaz. TCK’nın 272. maddesinin 1 ila 3. fıkralarında yer alan düzenlemeler dikkate alındığında yalan tanıklık suçundan korunanın maddi gerçek olduğu sonucuna varılmaktadır. Burada kanunun uygulanmasını sağlamak için kuralın hakiki anlamını ortaya çıkarmak zorunluluğu hasil olmaktadır. Ceza hukuku alanında da yasanın soyut hükümlerinin somut olaylara uygulanması sırasında içeriğinin ve kapsamının belirlenmesi için yorum işleminin uygulanması gerekir. Ceza hukuku normlarının sanıkların zararına olarak, kıyas niteliğinde, genişletici biçimde yorumlanması kanunilik ilkesine ters düşer. Yorum için kullanılacak doğrudan araçlar yasa metninde yer alanlardır ve kanun koyucunun gerçek iradesine ulaşılmaya çalışılmalıdır. Yasalar hak ve adaleti, eşitliği sağlayacak şekilde yorumlanmalıdır. Yasaların yanlışlıklarından veya yeni gereksinimlere yanıt veremeyişlerinden ortaya çıkabilecek sakıncalar ancak bu suretle giderilebileceğinden maddi gerçeğin korunduğu yalan tanıklık suçunda, tanığın beyanının lehe ya da aleyhe olması bir önem taşımayacaktır. **Aleyhe beyanda bulunan tanık etkin pişmanlıktan yararlanırken, lehe beyanda bulunan tanığın evleviyetle yararlanması gerekmektedir. Aksine bir durum, lehe olacak şekilde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanık bakımından aleyhe bir sonuç doğurur ve korunan hukuki menfaat esas alındığında maddenin uygulanmasında Anayasa’da düzenlenen eşitlik ilkesine de aykırı bir durum ortaya çıkmasına sebep olacağından, katılan lehine yalan tanıklık yapan***

ve (3) numaralı fıkralarında yer alan “Aleyhine tanıklık yapılan...” ibarelerinin Anayasa’nın 2., 10. ve 38. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebine ilişkin olarak verdiği 28.12.2017 tarihli ve 176-173 sayılı kararında ‘*Bakılmakta olan davada söz konusu olan yalan tanıklık, aynı iddianame ile haklarında silahlı tehdit, kasten yaralama, yaralamaya teşebbüs, mala zarar verme suçlarıyla cezalandırılmaları talep edilen diğer şüphelilerin lehine yapılan yalan tanıklıktır. Maddede yer alan etkin pişmanlık hükümleri sadece aleyhe tanıklık yapan kişi hakkında öngörülmuş olup maddede yer alan her üç fıkra da aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlaması veya yoksunluğuna sebep olacak bir karar verilmesi, hüküm verilmesi veya mahkûmiyet kararının kesinleşmesi aşamasında gerçeğin söylenmesi halinde bir derecelendirme yapmış ve verilecek cezaya ilişkin indirimleri de bu aşamalara göre farklılaştırmıştır. Bu bağlamda, maddede yer alan her üç fıkranın da aleyhe tanıklık yapılması nedeniyle ortaya çıkan hak kısıtlaması, hak yoksunluğu, hüküm veya mahkûmiyet kararı nedeniyle sanığın zarar görmesi hallerine ilişkin olduğu dikkate alındığında sadece aleyhe tanıklık yapılması durumu için öngörülen bu durumların lehe tanıklık yapılması halinde uygulanacak kural olarak değerlendirilemeyeceği açıktır*’ şeklinde ilk inceleme üzerine belirttiği görüşü ile maddenin Anayasa’ya aykırı olmadığına hükmetmiştir⁸⁸. Kanımızca, TCK 274. madde lafzı açıkça her üç fıkrada da aleyhe tanıklıkta bulunulan kimseden bahsetmiştir ve bu nedenle 765 sayılı TCK’dan farklı olarak etkin pişmanlık hükmünden yararlanacak olanların kapsamını daraltmıştır. Bu durumun lehe tanıklık yapmanı da kapsamaması için kanun değişikliğine gidilmelidir.

Failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi için yalan söylediğini itiraf etmesi yeterli olmayıp, doğruyu da söylemesi gereklidir⁸⁹. Etkin

sanıkların katılan hakkında bir hak kısıtlamasını veya yoksunluğunu sonuçlayacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeği söyledikleri anlaşıldığından sanıklar hakkında TCK’nın 274/1. maddesi uyarınca etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.’

⁸⁸ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2017/173>

⁸⁹ **Göktürk**, 390. Failin gerçeği açıklaması özgür iradesine dayanmalı, açıklamalar tutarlı olmalıdır. Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için, failin hangi sözlerinin yalan tanıklık filini oluşturduğu ve hangi sözlerinin gerçeğe dönme olarak kabul edildiği karar yerinde açıkça gösterilmelidir. Yrg. C.G.K. 2015/9-177 E. 2018/205 K. 8.5.2018 tarih. www.kazanci.com.tr

pişmanlık hallerinden azmettiren ve yardım eden de yararlanabilir ancak bunun için tanığın hangi açıklamalarının gerçeğe aykırı olduğunun belirtilmesi gerekmektedir⁹⁰. Madde, yalan tanıklık yapan failin gerçeği söylediği zamana göre üç fıkra halinde düzenlenmiştir. Bu fıkralar aleyhe tanıklık yapılan kimseye ilişkin olarak ortaya çıkan sonuçlar ile yargılamanın geldiği aşamayı işaret etmektedir⁹¹.

TCK m. 274/1 uyarınca, yalan tanıklık yapan kimse hakkında, aleyhine tanıklık yapılan kişinin bir hak kısıtlaması veya yoksunluğu sonuçlanacak nitelikte karar verilmeden veya hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde cezaya hükmolunmaz. Tanıklığın ceza soruşturması aşamasında yapılması ve hak kısıtlaması veya yoksunluğundan önce doğruların söylenmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilebilecektir⁹². Maddede belirtilen hükümden kastedilen, aleyhe tanıklık yapılan asıl davada verilecek olan hüküm olup, aleyhe tanıklık yapan kimseye ilişkin olarak gerçeğe aykırı tanıklık suçu hakkında verilecek olan hüküm değildir. Düzenlemede hakime takdir yetkisi tanınmamıştır. Bu bakımdan fıkra bir nevi şahsi cezasızlık nedeni olarak değerlendirilmektedir.

TCK m. 274/2 uyarınca, aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında bir hak kısıtlaması veya yoksunluğu sonuçlanacak nitelikte karar verildikten sonra ve fakat hükümden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın üçte ikisinden yarısına kadarı indirilebilir. Düzenleme hakime takdir yetkisi tanımıştır. Hak kısıtlaması veya yoksunluğundan anlaşılması gereken koruma tedbirleri, ihtiyati tedbir kararları veya disiplin soruşturmalarında görevden uzaklaştırma gibi uygulamalardır⁹³.

TCK m. 274/3 uyarınca, aleyhine tanıklık yapılan kişi hakkında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın yarısından üçte birine kadarı indirilebilir. Üçüncü fıkra da hakime takdir yetkisi tanımıştır. Fail, mahkumiyet kararının kesinleşmesi halinde veya mahkumiyet haricinde başka bir hüküm verilmesi durumunda etkin pişmanlıktan yararlanamayacaktır. Fıkra mahkumiyet

⁹⁰ İnce Tunçer, 241.

⁹¹ İnce Tunçer, 241.

⁹² Göktürk, 391.

⁹³ Aktaş, 54.

kararından bahsetmekle hukuk davalarında verilecek olan hükmün kesinleşmesinden önce etkin pişmanlıktan yararlanmanın önüne geçilmiştir. Bu durum doktrinde eleştirilmekte, fıkrada mahkumiyet yerine diğer fıkralarla uyumlu olarak hüküm ifadesinin kullanılması önerilmektedir⁹⁴.

III. SUÇLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ VE İŞTİRAK

A. SUÇLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Yalan tanıklık suçu, tanıklık konusuna ilişkin yalan söylemek ya da gerçeği kısmen veya tamamen saklamak suretiyle oluşur. Yalan tanıklık ile TCK 206. maddede düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu arasında özel norm-genel norm ilişkisi bulunmaktadır. Bir tanığın yalan beyanda bulunarak mahkeme zaptı ya da soruşturma tutanağının düzenlenmesine neden olması halinde TCK 272. maddeden sorumlu tutulacaktır⁹⁵. Tanığın, tanıklıkta bulunulan olay dışında kalan konularda, örneğin kimliği hususundaki bilgileri saklaması veya yalan beyanda bulunması ya da yemin etmesi halinde ise tanıklığa ilişkin olay hakkında doğru beyanda bulunduğundan TCK 272. maddeden sorumlu tutulmayacak ancak diğer hususlar hakkındaki yalan beyanlarından TCK 206 veya 275. maddelerden sorumluluğu doğacaktır⁹⁶.

Yalan tanıklık yapılan olayda tarafların çokluğu halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hakkında farklı görüşler bulunmaktaysa da bizim de katıldığımız görüşe göre; aynı davada, aynı olaya ilişkin olarak tarafların ya da şüpheli veya sanıkların çokluğu suçun teklifini etkilemeyecek ve dolayısıyla tanığın birden fazla kişi aleyhine tek bir fiille yalan tanıklık yapması durumunda tek suç oluşacak ve zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır⁹⁷.

Tanığın aynı olaya ilişkin olarak birden fazla çağırılması ve her defasında aynı beyanda bulunması durumunda hukuki anlamda tek bir fiil

⁹⁴ İnce Tunçer, 250.

⁹⁵ Aktaş, 45.

⁹⁶ İcer, 191; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8187.

⁹⁷ Aktaş, 46; Özbek-Doğan-Bacaksız, 1179; Ünver, 262; İnce Tunçer, 203; Tezcan-Erdem-Önok, 1399.

bulduğu kabul edilmelidir ancak tanığın beyanlarını farklı merciler önünde vermesi durumunda hukuki anlamda tek bir fiil olup olmadığı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, farklı merciler önündeki beyanları birden fazla fiili oluşturmaktaysa da aynı suç işleme kararının varlığı kapsamında zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiği yönündedir⁹⁸. Bizim de katıldığımız bir diğer görüş ise tanıklık edilen olayın aynılığı halinde, aynı ya da farklı merciler önünde de olsa birden fazla tanıklıkta hukuki anlamda tek bir fiil olduğu ve dolayısıyla tek bir suç bulunduğunu savunmaktadır⁹⁹. Farklı merciler önünde de olsa aynı tanığın aynı fiil ve fail hakkında tek bir yalan beyanda bulunması hukuki anlamda tek bir fiil teşkil edecek ve tanık tek bir suçtan sorumlu tutulacaktır ancak birden fazla merci önünde yalan beyanda bulunması cezanın belirlenmesinde dikkate alınmalıdır.

Tanığın ifade sırasında suç işlenmediğini bildiği halde suç isnadında bulunması halinde iftira suçunun da ayrıca oluşup oluşmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, tanık uyuşmazlığın tarafı olan kişiler hakkında isnatta bulunuyorsa ve isnat uyuşmazlık konusuna ilişkin ise sadece yalan tanıklık suçu oluşacak; uyuşmazlık konusu olay dışında başka bir fiile ilişkin olarak taraflardan biri ya da bir başkası hakkında isnatta bulunuyorsa iftira suçu da oluşacak ve farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanacaktır¹⁰⁰. Kanımızca bir kimsenin suç işlemediğini

⁹⁸ Göktürk, 401.

⁹⁹ Özbek-Doğan-Bacaksız, 1179; İnce Tunçer, 202; Tezcan-Erdem-Önok, 1399; Yaşar-Gökcan-Artuç, 8196. Tanıklık yapılan husus her dinlemede farklılık arz ediyorsa, tanıklığın konusu olay veya kişilerde farklılık varsa birden fazla tanıklık sayılacağı hususunda bkz: Ünver, 248-249. 'Sanığın, U.U. hakkında hakaret ve tehdit suçundan yapılan soruşturma sırasında 23.6.2009 tarihinde Cumhuriyet savcısı huzurunda ve kovuşturma aşamasında 13.05.2010 tarihinde ise hakim huzurunda gerçeğe aykırı beyanda bulunmasının tek yalan tanıklık suçunu oluşturacağı gözetilmeden sanığın yazılı maddeler ile iki kez cezalandırılmasına karar verilmesi, kanuna aykırıdır.' Yrg. 9.C.D. 2013/6076 E. 2013/9749 K. 25.6.2013 www.legalbank.net

¹⁰⁰ Göktürk, 403; Özbek-Doğan-Bacaksız, 1179; 'Mağdura karşı iftira nedeniyle açılan kamu davasında aynı fail yalan tanıklıkta da bulunacak olursa fail her iki suçtan dolayı cezalandırılır' yönündeki görüş için bkz: Tezcan-Erdem-Önok, 1399. Doktrinde olayla ilgili açıklamalar sırasında ilgisi olmayan konularda gerçeğe aykırı anlatımların yetkili mercie ihbar veya şikayet koşulu gerçekleşmediğinden iftira suçunu oluşturmayacağı, bunun fiilin niteliğine göre hakaret teşkil edebileceği yönündeki görüş için bkz: Yaşar-

bilerek hakkında suç isnadında bulunulması durumunda iftira suçu oluşacak ve aynı zamanda da bu isnat yalan tanıklık yapıldığı esnada ileri sürülebilecektir. Zira yalan tanıklık suçu ile iftira suçunun unsurları ayrıdır ve aralarında özel-genel norm ilişkisi bulunmamaktadır. Böyle bir durumda fail, bir fiil ile birden fazla suçun oluşumuna sebebiyet verecek ve hakkında farklı neviden fikri içtima hükümleri uygulanarak en ağırından cezalandırılacaktır¹⁰¹. Tanığın uyuşmazlık konusu ile ilgili olmayan beyanları hakkında ise bunların tanıklık yaptığı fiil ve taraflarla ilgisinin bulunmaması durumunda yalan tanıklık suçu oluşmayacak, sadece iftira suçu oluşacaktır¹⁰².

B. İŞTİRAK

Yalan tanıklık suçunun özgü ve bizzat işlenebilen bir suç olarak kabul edilmesi halinde, tanık sıfatını haiz olmayan kimselerin müşterek fail olmaları mümkün gözükmemektedir. Tanık dinlemeye yetkili mercii önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunma fiili birden fazla kimsenin üzerinde egemenlik kurmasına elverişli değildir zira tanık beyanları ayrı ayrı alınmaktadır¹⁰³. Bununla beraber azmettirme veya yardım eden olarak suça iştirak gündeme gelecektir. Yarım kalan azmettirme durumunda ise azmettiren yalan tanıklık suçundan sorumlu olmayacaksa da tanığı etkilemeye teşebbüs suçundan sorumluluk doğabilecektir¹⁰⁴.

TCK m. 272/5 uyarınca aleyhine tanıklıkta bulunulan kişinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla, yalan tanıklık yapan kişi, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur. Dolaylı faillik kurumu TCK m. 37/2 düzenlenmiştir. Buna göre, *'Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail*

Gökcan-Artuç, 8188.

¹⁰¹ Bu yöndeki görüş için bkz: **Özbek-Doğan-Bacaksız**, 1178 dipnot 154. Bu yöndeki ayrıntılı izahat için bkz: **Serttaş**, 172 vd.

¹⁰² Aynı yönde bkz: **İnce Tunçer**, 206.

¹⁰³ **Nas**, 223; **Yaşar-Gökcan-Artuç**, 8195; **İnce Tunçer**, 187; **İçer**, 211.

¹⁰⁴ **Göktürk**, 398; **İnce Tunçer**, 187. Suçun özgü suç olmadığı ve iştirake ilişkin hükümlerin uygulanabileceği yönünde bkz: **Özbek-Doğan-Bacaksız**, 1179.

olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarisına kadar artırılır.' Madde gerekçesinde 'Dolaylı faillikte, arka plandaki kişi, suçun icrai hareketlerini gerçekleştiren şahsın ve hareketinin üzerinde hakimiyet kurmakta ve bu hakimiyet nedeniyle, fail olarak sorumlu tutulmakta' olduğu belirtilmiştir. Yalan tanıklık suçunun bu nitelikli haliyle, failin aleyhe tanıklığı ile soruşturma veya kovuşturmayı yürüten makam üzerinde hakimiyet kurduğu kabul edilmektedir ve bu haliyle hürriyeti yoksun kılma suçuna dolaylı faillik gerçekleşmiş olur¹⁰⁵.

Tanıklık yapan kimse üzerinde tehdit, cebir, şantaj ya da hileli hareketlerle tanığın araç olarak kullanılmasında dolaylı failliğin söz konusu olduğunu savunan görüşler olduğu gibi¹⁰⁶, yalan tanıklığın münhasıran tek başına işlenen bir suç olduğundan bahisle tanığın cebir, tehdit veya hileli davranışlarla yanılığa sevk edilmesi ve yalan beyanda bulunması halinde, tanık üzerinde hakimiyet kuran kimsenin unsurlarının oluşması durumunda TCK 277. maddede düzenlenen yargı görevi yaparı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçundan sorumlu olabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır¹⁰⁷. Son olarak, TCK 273.maddede yer alan şahsi cezasızlık ve cezada indirim yapılmasını gerektiren sebepler, kanunda yer alan kimseler hakkında uygulanacaktır. Şahsi cezasızlık sebepleri suçun oluşumuna etki etmediğinden, iştirak hükümleri geçerli olacak ve azmettiren ile yardım edenlerin sorumlulukları devam edecektir.

IV. YAPTIRIM VE YARGILAMA

A. YAPTIRIM

TCK m. 272/1 düzenlemesi açısından ceza yaptırımını dört aydan bir yıla kadar hapis cezasıdır. TCK m. 272. maddenin 2. fıkrası ile bu maddenin 4. fıkrası arasında ve 6. fıkra ile 8. fıkrası arasında hapis cezalarını ağırlaştırıcı haller düzenlenmiştir. Buna göre maddenin 2. fıkrasında ya-

¹⁰⁵ Bu hususa ilişkin tartışmalar için bkz: **Aktaş**, 39; **İnce Tunçer**, 191.

¹⁰⁶ **Aktaş**, 44.

¹⁰⁷ **Göktürk**, 400; **İnce Tunçer**, 193.

lan tanıklık suçunun yemin ettirmeye yetkili kişi, kurul veya mahkeme önünde işlenmesinin cezası bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıdır. Maddenin 3. fıkrasında yer alan ve üç yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturma kapsamında yalan tanıklık yapılmasının cezası iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası olarak öngörülmüştür. Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimseyle ilgili olarak gözaltına alma, tutuklama dışında bir koruma tedbirinin uygulanması halinde yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olması koşuluyla 1-3. fıkralarda belirtilen cezalar yarı oranında arttırılacaktır.

Maddenin 6. fıkrasına göre aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkum olması durumunda, yalan tanıklıkta bulunan kimse hakkında yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Aleyhine tanıklıkta bulunulan kimsenin mahkum olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, buna göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır. Maddenin son fıkrasına göre ise aleyhine tanıklıkta bulunulan kişi hakkında hapis cezası dışında adli veya idari bir yaptırım uygulanmışsa; yalan tanıklıkta bulunan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

B. YARGILAMA

Yalan tanıklık suçu re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlardandır. Asliye Ceza Mahkemesi görevli mahkemedir. CMK 171. madde uyarınca, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Cumhuriyet savcısının, yalan tanıklık suçunun temel şekli ile üst sınırı üç yıl olan nitelikli haller bakımından, diğer koşulların da bulunması halinde kamu davasının açılmasını beş yıl süreyle ertelenmesi kararını verebilmesi mümkündür. Ceza Muhakemesi Kanunu 143. madde gereğince yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama halinde, devlet yalan tanıklıkta bulunan kişiye ödediği tazminatı rücu eder.

CMK m.311/1-b bendi, "Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmâl ile

gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa”, kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış davanın hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülmesini düzenlemektedir. Yalan tanıklığın hükümü etkilemiş olması gereklidir. Tanığın yemin verdirilerek dinlenmiş olması hali yargılamanın yenilenmesi sebepleri arasında gösterilmiştir. CMK’da yargılamanın yenilenmesi yoluna gidebilmek için tanığın yalan tanıklığın hükümlü aleyhine yapılmış olması şartı aranmıştır. Hükümlü lehine yapılan yalan tanıklık halinde aleyhe yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez. Hükümde tanığın yeminsiz olarak dinlenmiş olmasına karşın gerçek dışı beyanda bulunması hali yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilmemiştir ve bu durum haklı olarak eleştirilmektedir¹⁰⁸. HMK’da ise tanığın gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde yemin verdirilmiş olsun ya da olmasın m.375/1-e bendine göre “İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığıının sabit olması” yargılamanın iadesi sebepleri arasında gelmektedir.

CMK 316. madde uyarınca “Bir suç iddiasına dayandırılan yenileme istemi, ancak bu fiilden dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü verilmiş veya mahkûmiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülememişse kabul edilebilir”. Bu durumda yalan tanıklık dolayısıyla yargılamanın yenilenmesinin talep edilebilmesi için kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü neticesinde veya mahkûmiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir sebepten ceza soruşturmasına başlanılamaması veya sürdürülememesi neticesinde yalan tanıklık nedeniyle yargılamanın yenilenmesi söz konusu olabilecektir. Bu hüküm HMK m. 375/2 gereği¹⁰⁹ hukuk mahkemesi yargılamaları için de geçerlidir.

¹⁰⁸ İnce Tunçer, 227.

¹⁰⁹ HMK 375/2: ‘Birinci fıkranın (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebeplerin kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş olması şartına bağlıdır. Delil yokluğundan başka bir sebeple ceza kovuşturmasına başlanamamış veya mahkûmiyet kararı verilememiş ise ceza mahkemesi kararı aranmaz. Bu takdirde dayanan yargılamanın iadesi sebebinin, yargılamanın iadesi davasında öncelikle ispat edilmesi gerekir.’